

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

בהעלותך

(חלק יח — שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות

שבוע פרשת בהעלותך, (אה"ק) ריב סיון; (בכל העולם) יגיט סיון, ה'תשפ"ב (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

בהעלותך ג

שני, אפילו כשהדבר היה בשוגג, הנה כיון שלא היה לו „תשלומין דראשון“, נשאר במקומו (ממילא) חיוב הכרת שהיה עליו על שהזיד בראשון⁷.

„תקנתא דראשון הוא“: מי שלא הקריב פסח ראשון במזיד, קבעה לו התורה מלכתחילה תקנה להקריב פסח שני בזמן אחר, כך שכל עוד לא עבר זמן התקנתא עדיין לא חל חיוב הכרת⁸. ולכן, אפילו לא הקריב פסח שני, אבל היה שוגג בשני, הרי הוא פטור מכרת – לפי ש„בעת התקנה (זמן חלות חיוב הכרת) שוגג היה“⁹.

118 ב. בספר המצוות להרמב"ם¹⁰ נמנית מצוות פסח שני במנין המצוות כמצוה בפני עצמה. ובטעם הדבר ביאר

וראה רמב"ם הל' ק"פ (שם) דגם לדעת רבי (דפסק כותי) חייב כרת רק אם לא הקריב בשני (ואף דבסהמ"צ מ"ע נו כ': „אם הזיד בראשון והקריב בשני הוא חייב לרבי לפי שאין לדעתו תשלומין מן הראשון“ – ראה בתשו' ר"א בן הרמב"ם (בס' מעשה נסים ס"ז) דהרמב"ם חזר בו. וראה ביאור הרי"ף פערלא לשהמ"צ רס"ג מ"ע נו (רמ, ג, רמג, ד). הגהות הרי"ף העליר בסהמ"צ שם.

(7) פסחים שם, ב.

(8) ראה ר"ח פסחים שם, א: ולעולם אינו חייב אלא על השני.

(9) ל' ר"א בן הרמב"ם.

(10) מ"ע נו.

(* ובאור חדש לפסחים שם כ' דרש"י כתב כן רק לדעת ר"י ולא לדעת רבי. אבל בצ"ח שם (וראה ביאור הרי"ף פערלא (שם רמ, א)) שרש"י ס"ל כן גם אליבא דרבי.

א. בגדר פסח שני מצינו ג' דעות ואופנים¹:

(א) „רגל בפני עצמו הוא“, (ב) „תשלומין דראשון הוא (תקוני לא מתקנין ליה)“, (ג) „תקנתא דראשון הוא“.

והחילוק והנפקא-מינה לדינא בין שלש הדעות² (כמבואר בארוכה בתשובת ר' אברהם בן הרמב"ם³):

„רגל בפני עצמו“ פירושו, שפסח שני אינו תלוי בחיוב פסח ראשון, אלא הוא „חיוב בעצמו כמו שאר הרגלים“⁴. ולפיכך „גר שנתגייר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל כו' חייב לעשות פסח שני“⁵ (משא"כ לפי הדעות שהוא „תשלומין“ או „תקנתא“ דפסח ראשון – חיוב פסח שני תלוי בחיוב פסח ראשון, ומי שלא היה מחוייב בפסח ראשון לא חל עליו חיוב פסח שני).

„תשלומין דראשון הוא“ פירושו: מי שהחסיר הקרבת פסח ראשון במזיד, אף שבכך עבר כבר על איסור כרת, נתנה לו התורה „תשלומין“ על כך, שעל-ידי הקרבת פסח שני יתבטל חיוב הכרת שעליו⁶. אבל אם לא הקריב גם פסח

(1) פסחים צג, א.

(2) ראה בכ"ז פסחים שם ואילך.

(3) בס' ברכת אברהם ס"ד. ונעתק (בשינוי לשון) בכס"מ הל' ק"פ פ"ה ה"ב.

(4) ל' ר"א בן הרמב"ם שם. ועד"ז בפרש"י פסחים שם ד"ה חייבין. וראה לקמן בפנים ס"ב.

(5) פסחים שם.

(6) כ"ה שיטת ר"א בן הרמב"ם, אבל בפרש"י פסחים שם ד"ה תשלומין: הלכך חייב כרת על הראשון ואפילו עשה את השני*.

„חיימוצו .. נוהג כל שבעה“¹⁴, אלא (בלשון הגמרא¹⁵) שקרבן פסח ראשון עצמו הוא קרבן הנאכל לששה“¹⁶ – „שאוכלין עליו מצות ששה ימים“¹⁷] והשני יום אחד“¹⁸.

וחילוקים אלה שבין פסח ראשון ושני באים כתוצאה וכמסובב מהגדר של כל אחד מהם.

ד. והביאור בזה – על-פי החילוק בפשטות בין פסח ראשון לפסח שני:

פסח ראשון הוא החיוב של הקרבת הפסח באופן הראוי שנקבע מעיקרא על-פי סדר התורה (בזמנו), ואילו פסח שני הוא אופן החיוב שלא על-פי סדר (שלא בזמנו): ישנם אנשים שלא הביאו את הפסח בזמנו, ואעפ"כ אין אנו אומרים „עבר יומו בטל קרבנו“¹⁹, אלא התורה קבעה להם מועד נוסף להבאת הקרבן לאחר זמן. וכפתגם כ"ק מורי וחמי אדמו"ר²⁰: „ענינו של פסח שני הוא – „עס איז ניטאָ קיין פאַרפאַלען“, שאין דבר חסר תקנה. תמיד אפשר לתקן. אפילו מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה, ואפילו כשהיה זה

הרמב"ם, לפי שההלכה היא כרבי, שפסח שני הוא „רגל בפני עצמו“.

אבל אינו מובן¹¹: גם לדעת רבי שפסח שני הוא „רגל בפני עצמו“, הרי חיובו שייך רק למי שלא הקריב פסח ראשון (שהרי מי שהקריב פסח ראשון אינו יכול להביא פסח שני), ונמצא שסוף-סוף, גם לדעת רבי, פסח שני הוא מצוה הבאה במקום פסח ראשון, וממילא אינו אלא קיום של אותה המצוה (דפסח ראשון), להקריב קרבן פסח – ואם כן, מדוע מנה זאת הרמב"ם כמצוה בפני עצמה?

ובהכרח לומר, שאף שפסח שני ופסח ראשון קשורים זה בזה (כך שחיוב השני הוא רק כאשר לא הוקרב פסח ראשון), מכל מקום בגדרם הם ענינים שונים, ולכן נמנו במנין המצוות כשתי מצוות¹².

ג. ויובן בהקדם ביאור ההפרש הכללי בין פסח ראשון לשני:

החילוקים שמצינו בין פסח ראשון לפסח שני: (א) „הראשון אסור אבל יראה ובל ימצא והשני חמץ ומצה עמו בבית“¹³. (ב) „הראשון נוהג כל שבעה [וכוונת הדברים אינה רק (שאיסור)

(14) פסחים צו, ריש ע"ב.

(15) פסחים צה, ב. וראה ל' הגמ' (הנ"ל בפנים): „וחיימוצו (דפסח) .. כל שבעה“. וכן במשנה (שם צו, א) „ופסח דורות נוהג כל שבעה“ – אף שהכוונה היא לחיימוצו, כנ"ל.

(16) ראה פרש"י פסחים שם (ד"ה הנאכל), „ולישנא דקרא נקט כו“.

(17) פרש"י שם.

(18) תוספתא פסחים פ"ח סה"ג.

(19) ברכות כו, סע"א. ספרי (הובא ברש"י) פינחס כח, י. יד. ועוד.

(20) היום יום י"ד אייר. וראה בארוכה לקמן

ע' 126 ואילך.

(11) ע"ד קושיית ר"ד הנבלי בס' מעשה נסים שם. וראה ג"כ ביאור הרי"פ פערלא במבוא שורש השביעי. מ"ע נו (רלט, סע"ד. רמג, א ואילך).

(12) וראה ביאור הרי"פ פערלא שם (במבוא. וראה שם רמג, ג) בתי' קושיא הנ"ל, דמאחר שמצינו לרז"ל שאמרו דפ"ש רגל בפ"ע הוא א"כ נשמע מזה דס"ל דמצוה בפ"ע הוא. ויומתק ע"פ המבואר בפנים, שפ"ר ופ"ש מובדלים בעצם מהותם.

(13) פסחים צה, רע"א (במשנה).

משכורתך שלמה גו' (על²⁹) אשר באת לחסות תחת כנפיו³⁰.

לעומת זאת פסח שני בא עבור אלו אשר „היו טמאים [ובטומאה גופא – טמא מת^{30*}] לנפש אדם³¹ (ומיתה היא על-ידי חטא עץ הדעת³², שורש כל החטאים³³), ובאו בבקשה נפשית, לאחר שהודו והתוודו „אנחנו טמאים לנפש אדם – למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל³⁴“. והדבר היה בדוגמת תשובה – ובפרטיה: וידוי³⁵, בקשת תיקון החסר, תיקון בשלימות (לא רק „להקריב“ סתם, אלא עם מעלת ההקרבה „במועדו“ ו„בתוך בני ישראל“)³⁶.

ובזה יובן הטעם (הפנימי) לכך

29) שזוהו פירוש המדרש רבה (שם) שיש שנתקשו בפירושו: ישלם ה' פעלך גו' מעם ה' א"ר חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו. – עתה מצאתי כן בפ"י עין חנוך.

30) ראה תרגום שם: ובהוא זכותא תשיזיבי מדין גיהנם למיהוי חולקך עם שרה רבקה רחל ולאה – דקשה לומר שכ"ז בא בזכות ד„עשית את חמותך“, כ"א הוא הזכות „אשר באת גו'“, כנ"ל.
* 30) החמור מכולם (כלים פ"א, מ"ד).

31) פרשתנו שם, ו.

32) שבת נה, ריש ע"ב. וראה לקו"ש ח"ז ע'

169 הערה 55.

33) ראה תוי"א עט, רע"ד. ד"ה באתי לגני

ה'תשי"א פ"ב.

34) פרשתנו שם, ז.

35) עפ"י יומתק הסגנון „אנחנו טמאים לנפ"א למה נגרע“ – דצ"ע וכקושיית המפרשים.

36) וי"ל דזהו הרמז ב„ככל חקת הפסח יעשו אותו“, דנחשב להם כ„במועדו“ ו„בתוך בני“ – ועפ"י יתרוץ דלכאורה חסרה התשובה לטענתם „למה נגרע גו' במועדו בתוך בני“ – ועפ"י הל' „תשלומין“, ותקנתא הנאמר בפ"ש – הכוונה בשלימות.

„לכם“²¹, היינו ברצונו²², אעפ"כ אפשר לתקן“.

הדבר הוא בדוגמת החילוק בין עבודת הצדיק לעבודת הבעל-תשובה: הצדיק עובד את ה' על-פי דרך הישר – „אשר עשה האלקים את האדם ישר“²³ – על-פי הסדר דתורה; ואילו הבעל-תשובה שעבר על סדר התורה, ניתנת לו מאת ה' האפשרות לתקן את העבר ולהשלים את החסר.

וזהו החילוק שאנו מוצאים במצב בני ישראל (בפסח ראשון ובפסח שני) בפעם הראשונה:

בעת הקרבת פסח ראשון היו בני ישראל במצב של צדיקים: מצבם אז היה „כקטן שנולד“ זה עתה, כנבואת יחזקאל²⁴, והיינו שהיו נקיים מעבירות, ומאידיך היו בידם מצוות מילה ופסח – „בדמיך חיי בדמיך חיי“²⁵; וכן הוא על-פי ההלכה, שהיתה זו (התחלת?)²⁶ „גירות“²⁷, ו„גר שנתגייר כקטן שנולד דמי“^{27*} – אין בידו כל עבירות, ואומרים לו²⁸: ישלם ה' פעלך ותהי

21) פרשתנו ט, י.

22) ראה לקו"ש ח"ח ע' 74 הערה 60. ח"ב ע' 7 216.

23) קהלת ז, כט.

24) טז.

25) יחזקאל שם, ו. מכילתא (הובא ברש"י)

בא יב, ו. שמו"ר פ"ז, ג. פ"ט, ה. ועוד.

26) לכאורה פשוט ת"א ה' זה כל הגירות – ונפק"מ בגר שמל ולא טבל האם מחוייב בפסח. ודוגמתו – מל ולא פרע, קודם שנצטוו על הפריעה. וראה תוד"ה כי פליגי ותו"י יבמות מו, ב. ואכ"מ.

27) ראה יבמות (שם, א"ב) וכריתות ט, א.

27*) יבמות כב, א. וש"נ.

28) רות ב, יב.

בדברים שבקדושה, או על-כל-פנים בדברים המותרים, אך היא שוללת „מצוה הבאה בעבירה“^{39*}; ענינים של רע משלש קליפות הטמאות לגמרי אי אפשר לברר⁴⁰, אלא יש לדחותם – וזהו הסדר הראוי על-פי התורה^{40*}. אולם עבודת הבעלת-שובה – בתשובה מאהבה – הופכת גם את זדונותיו לזכיות⁴¹.

וכחה של התשובה לפעול זאת מקורו בבחינה שלמעלה מסדר השתלשלות: מצד הסדר דתורה, השתלשלות, לא יתכן כלל מושג של הפיכת זדונות לזכיות. וכמאמר רז"ל⁴², „שאלו לחכמה .. לנבואה .. לתורה: חוטא מה ענשו“ – וכולם, גם התורה⁴³, לא נתנו כל מקום לתשובה; ודוקא כאשר „שאלו להקב"ה“ – לבחינה שלמעלה מהשתלשלות – היה המענה „יעשה תשובה ויתכפר לו“, כיון שמצד הבחינה שלמעלה מהשתלשלות, במקום שבו „כחשיכה כאורה“⁴⁴, יכול גם הרע להתהפך ולהיות לטוב^{44*}.

עפ"י יובן גם הטעם שטענתם היתה

^{39*} (39) ברכות מז, א. וש"נ.

⁴⁰ תניא רפ"ז. ובכ"מ.

^{40*} (40) ראה גם לקו"ש שה"ש ו, ד.

⁴¹ יומא פו, ב.

⁴² יל"ש תהלים רמז תשב. וראה ירושלמי מכות פ"ב ה"ו.

⁴³ (43) כי אף שמענה דתורה „יביא אשם“ צ"ל

גם תשובה, דאז דוקא מכפר הקרבן –

ראה אוה"ת יו"ב ס"ע א'תקנז ואילך, ציונים לסה"צ להצ"צ מצות עגלה ערופה, ועוד (וראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1152 הערה 12. ח"ג ע' 76-7 ס"ו) – דתשובה זו עושה הזדונות כשגגות.

⁴⁴ ל' הכתוב – תהלים קלט, יב.

^{44*} (44) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 23. וש"נ.

שמצות פסח שני לא באה באופן של ציווי מאת ה' מלכתחילה, כשאר (כמעט) כל ציוויי התורה, כי אם דוקא לאחר שבני ישראל התעוררו וביקשו „למה נגרע גוי“ – כי תנועה של תשובה באה (בדרך כלל) על-ידי התעוררותו של הבעלת-שובה: אף שהוא „טמא לנפש אדם“, היינו שהוא עומד במצב של היפך הטהרה, ועל-אחת-כמה-וכמה שאינו במצב של קדושה, וממילא אינו שייך לקלוט ולהרגיש גילוי אור מלמעלה, מכל מקום הוא מתעורר מצד עצמו – מלמטה למעלה – בתשובה³⁷.

ה. על-פי האמור מתורץ דבר תמוה על-פי נגלה:

איתא בדברי חז"ל³⁸ שאותם טמאים לנפש אדם „חל שביעי שלהם להיות בערב פסח“ – ולכאורה, עפ"י לא היו התשלומין שלהם צריכים להיות כחידוש דבר, כעבור חודש, אלא כל שבעה, כמו בשאר קרבנות יום-טוב – וכפי שציינ באור-החיים.

ועל-פי הנ"ל מובן הטעם (הפנימי): תשובה אינה רק ממלאת ומשלימה את החסר, אלא היא (גם) דרך בעבודת השם, „רגל בפני עצמו“, ובחודש (המורה על חידוש בעבודה) בפני עצמו.

ו. אף שעבודת הצדיק היא באופן „ישר“ על-פי סדר התורה, מכל מקום ישנה מעלה בעבודת הבעל-תשובה³⁹: עבודת הצדיק פועלת

³⁷ ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 63-4

ובהערה 26 שם.

³⁸ פסחים צ, ב. סוכה כה, ב.

³⁹ ראה בכ"ז דרמ"צ קצא, א. ובכ"מ.

לדחותו, ולפיכך חמץ אסור בכל יראה ובל ימצא⁴⁹; ומטעם זה החג נמשך שבעת ימים – כיון שעבודת הצדיקים היא עבודה בסדר והדרגה, בגדרי ההשתלשלות, וממילא נחלקת לשבעה ימים, שבע מדות וכו'⁵⁰.

משא"כ פסח שני – עבודת התשובה, שמהפכת אף זדונות לזכיות – אפשר לברר בו גם את החמץ⁴⁹, ולכן „חמץ ומצה עמו בבית“; ומאחר שעבודת התשובה היא למעלה מהגבלה והשתלשלות כנ"ל, לפיכך פסח שני הוא יום אחד בלבד, המורה (לא על ענין של מיעוט, אלא אדרבה) על מה שלמעלה מהגבלה והתחלקות.

49) ראה אוה"ת פרשתנו ד"ה להבין ענין פ"ש (ע' שסז"ח) דפ"ר ופ"ש הם אתכפיא ואתהפכא, דבפ"ר הוא היציאה מן הרע – אתכפיא (ולכן אסור בחמץ), ובפ"ש „שכבר יצא מהרע“ (ואפשר להיות) – אתהפכא (ולכן חמץ ומצה עמו בבית). וראה לקו"ש ח"ד (ע' 1301 ואילך) דהוא דוגמת החילוק דבע"ת וצדיקים: פ"ר – ע"ד בע"ת שצ"ל „אי אפשר“ (לקו"ת ואתחנן ט, ד), ופ"ש – ע"ד צדיקים שצ"ל אפשרי אבל** הביאור שם הוא בנוגע הברור שנעשה בהאדם, וכאן מבואר: א) עצם העבודות דפ"ר ופ"ש (פ"ר – תנועה דצדיקים, ופ"ש – תנועה דתשובה. ב) הברור שנעשה בהזדונות (כפ"ר – דוחה אותם, בפ"ש – גם מהפכום). ועצ"ע.

50) ראה תו"א שהובא לקמן בפנים.

„למה נגרע גו" – דלכאורה: מפני מה יש מלכתחילה קא-סלקא-דעתך ש„נגרע“? ועל-דרך-זה יש לשאול בפתגם הנ"ל של כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהוראת פסח שני היא „עס איז ניטאָ קיין פאַרפאַלען“, שאין דבר חסר תקנה – למה יעלה בדעתנו שהדבר חסר תקנה?

אלא, כנ"ל: מצד התורה עצמה אין תשובה מועילה⁴⁵ להפוך את הזדונות לזכיות כנ"ל, ואכן הדבר חסר תקנה; אלא שהתעוררות בני ישראל בתנועה של תשובה, „למה נגרע גו“, מגעת עד דרגת „(שאלו לה) הקב"ה“ שלמעלה מהשתלשלות, ומשם המענה הוא שאין זה חסר תקנה, אלא ישנו הענין של פסח שני.

[אלא שזה גופא מסופר בתורה ומתגלה על-ידיה, כי אף שתורה מצד עצמה היא בבחינת השתלשלות, מכל מקום, מאחר שאורייתא וקוב"ה כולא חד⁴⁶, הרי כל הענינים, גם אלו שהם למעלה מהשתלשלות, מתגלים על-ידי התורה⁴⁷].

ז. וזהו גם הביאור בחילוקים האמורים לעיל (ס"ג) בין פסח ראשון לפסח שני⁴⁸:

בפסח ראשון – עבודת הצדיקים – אין כל עסק עם הרע, אלא יש

(* ויש לקשר זה עם המבואר לעיל (ס"ד) שבנ"י בצאתם ממצרים היו גרים – כי הטעם שבע"ת צ"ל אי אפשרי כי צריך זירות, שלא יחזור לסורו" (לקו"ת שם), חדוש זה הוא בגר (קידושין יז, סע"ב). ** וגם: שם המדובר בדרגא נמוכה בתשובה שעדיין צריך זירות שלא יפול כו' (כבהערה הקודמת), וכאן – בתשובה (מאהבה רבה – תניא פ"ז) שזדונות נעשים כזכיות.

45) ולהעיר דאין תשובה מועלת לשנות (ולבטל) דין ועונש ב"ד, וכשו"ת נו"ב (מהדו"ק או"ח סי' ל"ה) הידועה.
46) תניא רפכ"ג בשם הוזהר. וראה סה"מ הש"ת ע' 66 בהערה.
47) ראה גם המשך תער"ב ח"ג ע' א'תת. לקו"ש ח"א ע' 75. ח"ד ע' 1345. 1350. ועוד.
48) ראה עד"ז לקו"ש ח"ז ע' 327.

אינו פועל זיכוך בר קיימא, לתמיד, כ„מטה“, כי אם שבאותה שעה הוא דוחה בלבד את הרע⁵⁸. וזהו על-דרך עבודת הצדיקים⁵⁹, שעבודתם היא בענינים של אור, וענינים של רע הם דוחים.

ענינו של אייר הוא העלאה מלמטה למעלה – בירור לתמיד, זיכוך והעלאה של ה„מטה“⁵⁸. וזהו הטעם שמצות הספירה שייכת בעיקרה לחודש אייר⁶⁰, כיון שספירת העומר פועלת את בירור וזיכוך המדות. וזהו על-דרך עבודת התשובה⁵⁹ שעל-ידה מברר האדם את המטה מטה ביותר, עד שגם ענינים של רע נהפכים לטוב.

[ובכללות הרי זה בדוגמת החילוק בין ניסן לתשרי, כידוע⁶¹ שחודש ניסן הוא עבודת הצדיקים, ואילו חודש תשרי – עבודת התשובה].

ט. על-פי הנ"ל, שפסח שני הוא עבודת התשובה, יובן הטעם, בפנימיות הענינים, לג' (הדעות ו) האופנים שבפסח שני (דאלו ואלו דברי אלקים חיים⁶²), כנ"ל ס"א – כי בכללות ישנם ג' אופנים אלו בתשובה:

א) „תקנתא“ דתשובה: תקנה של תשובה הניתנת ביד האדם תיכף בעת מעשה החטא – כשם שמי שהחטיר פסח ראשון, מזומנת בידו

וכמבואר בתורה-אור⁵¹ בטעם שחג השבועות הוא יום אחד, לפי ששבועות הוא „זמן קבלת התורה שהוא בבחינת כתר שהוא בחינת יחידה שלמעלה מהתחלקות כו“.

וזהו גם תוכן המסופר בגמרא⁵² בנוגע לתשובת ר' אלעזר בן דורדיא – „בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשנה אחת“: עבודת הצדיקים היא בסדר והדרגה, ולכן אורכת עבודה זו כמה שנים, בחינת התחלקות⁵³; משא"כ ר' אלעזר בן דורדיא, שעסק בעבודת התשובה, ובתשובה גופא, באופן ד„ראשו בין ברכיו – היינו, למעלה מההתחלקות דראשו וברכיו“⁵⁴ – וגעה בכיה⁵², היה „קונה עולמו בשנה אחת“. ובלשון הזה⁵⁵, שתשובה היא „בשעתא חדא“.

ח. החילוק הנ"ל שבין פסח ראשון לפסח שני מתבטא גם בכך שפסח ראשון הוא בחודש ניסן, ואילו פסח שני בחודש אייר⁵⁶:

ידוע⁵⁷ החילוק בין חודש ניסן (החודש הראשון) לחודש אייר (החודש השני): ניסן ענינו המשכה וגילוי מלמעלה למטה, וגילוי אור מלמעלה

51) קט, סע"ד ואילך. וראה ג"כ אוה"ת ד"ה להבין מה שבבועות יום א' (במדבר ע' א' תקעג).

52) ע"ז יז, א. וראה סה"מ – לאדה"ז – תקט"ב (ע' יג), דרך חיים (כמצויין במפתחות).

53) להעיר ד„שנים“ ל' שינוי (ראה אוה"ת מקץ שלח, סע"ב).

54) עייג"כ תו"א ר"פ וראא.

55) זח"א קכט, סע"א.

56) ראה אוה"ת הנסמן בהערה 49. לקו"ש ח"ד שם.

57) ראה לקו"ש ח"א פ' אמור. ח"ד שם. ח"ח

ע' 6. סע"ע 235 ואילך. ועוד.

58) ראה אוה"ת ולקו"ש (ח"ד) שם, דפסח ראשון ופסח שני הם אתכפיא ואתהפכא, כנ"ל הערה 49.

59) ראה לעיל הערה 49.

60) ראה לקו"ש ח"א שם.

61) ראה אוה"ת בא ד"ה החודש (ע' רנז

ואילך).

62) עירובין יג, ב. גיטין ו, ב.

[בדוגמת חודש תשרי – וכנ"ל ס"ה, שפסח שני הוא בדוגמת חודש תשרי – שגם הוא כולל את כל אופני התשובה, ובכללם גם תשובת הצדיקים⁶⁹].

י. על-פי הנ"ל (בענין תקנתא דתשובה) יתוסף ביאור בדין שמצינו⁷⁰, שאפילו רשע, אשר „מוסיף כח בקליפות“ על-ידי התורה והמצוות שלו, חייב ללמוד תורה אפילו שלא לשמה, לפי ש„כשיחזור אח"כ בתשובה .. אזי מוציא מהקליפה כל התורה והמצות כו"ו. כלומר, לימוד התורה שלו „בעודו רשע“ הוא מלכתחילה על סמך זה שלאחר מכן יעשה תשובה, כי זהו החידוש שב„תקנתא“ דתשובה – שהתורה נותנת מלכתחילה בשעת מעשה החטא את האפשרויות והתקנה דתשובה.

ואף שדין זה – שגם „בעודו רשע“ חייב הוא ללמוד תורה – חל על כל סוגי הרשעים, כולל האומר „אחטא ואשוב“ שאין בו התקנתא דתשובה כנ"ל – הרי אין לזה שייכות כלל לעליית הלימוד, שכן „אחטא“ לא קאי על הלימוד עצמו; ויתירה מזו – אפילו כאשר, במיעוטא דמיעוטא, הלימוד עצמו נעשה ר"ל כדי להוסיף כח כו, וסומך הלומד על כך ש„אחטא ואשוב“ – גם אז עליו ללמוד, כי בכל אופן ודאי הדבר ש„יחזור אח"כ בתשובה“,

אלא שחילוק יש בדבר – מאחר ש„אין מספיקין כו"ו“:

בסוג האחרון, יש להזקק (מצד

69) כמובן מהמבואר בדרושי לקו"ת שנשמנו בהערה 67.

70) הל' ת"ת לאדה"ו פ"ד ס"ג.

תיכף תקנת פסח שני. ואופן זה הוא בתשובה על חטאים סתם, שכבר בשעת החטא קיימת אפשרויות לתיקון על-ידי התשובה.

ב) „תשלומין“ דתשובה: תשובה על חטא שנעשה באופן של „אחטא ואשוב“, ואזי „אין מספיקין בידו לעשות תשובה“⁶³ – בשעת מעשה החטא אין בידו התקנה דתשובה, „הואיל והתשובה גורמת לו לחטוא“⁶⁴ [על-דרך „אין קטיגור נעשה סניגור“⁶⁵]; אבל אם לאחר מכן „דחק ונתחזק כו“ ועשה תשובה מקבלין תשובתו“⁶⁶.

ג) „רגל בפני עצמו“: ענין תשובת הצדיקים, וכידוע⁶⁷ שענין התשובה אינו – כטעות העולם – על חטאים דוקא, אלא הוא דרך בעבודת ה' שיש לה מקום גם אצל אלו הנקיים מחטאים, וכמאמר⁶⁸: משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא.

ואף שענינו של פסח שני הוא (כפתגם הנ"ל דכ"ק מו"ח אדמו"ר „אין דבר חסר תקנה .. אפילו מי שהיה טמא .. ואפילו כשהיה זה „לכם“, היינו ברצונו כו"ו) תשובה על חטא, מכל מקום, בכללות, נכללים בפסח שני כל אופני התשובה, כולל תשובת הצדיקים

63) משנה סוף יומא (פה, ב).

64) אגה"ת פי"א.

65) ראה צפע"נ הל' יבום פ"ד ה"כ (בסופה)

– לענין אחטא ויוהכ"פ מכפר.

66) אגה"ת שם. ועד"ז בתניא פכ"ה.

67) לקו"ת ראה כד, ד. ש"ש טו, ג. ר"פ

האזינו. ועוד.

68) הובא בלקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ,

סע"ב (וראה זח"ג כגג, ב). ונת' בלקו"ד ח"א קמו

א, ואילך.

התשובה, וכן"ל שמישיח אתא לאתבא
צדיקייא בתיובתא⁷⁷.

וכעין זה מצינו גם בפסח מצרים,
שאז היה הציווי⁷⁸ „משכו וקחו לכם“,
ופירשו חז"ל⁷⁹ „משכו ידיכם מעבודה
זרה“, וזהו ענין של תשובה – אף
שאלו שמלו עצמם קודם יציאת מצרים
היו כגר (בהתחלתו)⁸⁰, ועוד ועיקר –
שציווי זה נאמר לכל מי שאליו נאמר
„וקחו“ (וכדייק – בו' המוסיף ומחבר),
כולל אלו שלא היתה להם כל שייכות
לעבודה זרה – אלא שאצלם לא היתה
זו תשובה על חטא, אלא בדוגמת
תשובת הצדיקים, מצד המצאם בעולם
שיש בו מקום למציאות של עבודה זרה
עד שיש צורך להורות „משכו ידיכם
מעבודה זרה“.

יב. על-פי כל הנ"ל מובן הטעם
שמנה הרמב"ם את פסח שני כמצוה
בפני עצמה, אף שמי שהקריב פסח
ראשון אינו יכול להקריב פסח שני,
כיון שפסח ראשון ופסח שני הם אכן
שתי עבודות נפרדות – פסח ראשון
הוא עבודת הצדיקים ופסח שני הוא
עבודת התשובה⁸¹; אלא שמכל מקום
הקרבת פסח שני אינה נדרשת אם

„אין מספיקין כו" (לטעם שאף ה"נדח"
מובטח סוף-סוף ש"דאי סופו לעשות
תשובה⁷¹ „בגלגול זה או בגלגול
אחר כמ"ש⁷² כי לא ידח ממנו נדח⁷³;
משא"כ בחטאים סתם אין צורך להזקק
לטעם ש"לא ידח ממנו נדח⁷⁴ – כי
מלכתחילה (אינו „נדח“, אלא) הוא
„רחוק" ותו לא, מאחר שתיכף בשעת
החטא יש בידו כבר התקנתא דתשובה,
בדוגמת תקנתא דפסח שני⁷⁵.

124

יא. כשם שפסח שני כולל את
כל אופני התשובה, ואף את תשובת
הצדיקים – כן הוא גם בנוגע לפסח
ראשון, שכולל בתוכו, בכללות, את כל
אופני עבודת הצדיקים, כולל תשובת
הצדיקים; ולכן, אף שהגאולה העתידה
תהיה בחודש ניסן⁷⁶ – עבודת הצדיקים
– הרי היא תהיה קשורה בעבודת

71 תניא ספ"ט.

72 ש"ב יד, יד (בשינוי לשון).

73 הל' ת"ת שם. תניא שם.

74 וע"ד מ"ש בתניא שם, דבלומד סתם
לעולם יעסוק כו' גם שלא מצד הטעם דלא ידח
כו' (אלא שבלומד סתם „אין הדבר תלוי בתשובה
אלא מיד שחזור ולומד דבר זה לשמה כו",
משא"כ ברשע שצריך לתשובה להוציא תומ"צ
שלו מהקליפה).והא דמביא בתניא שם גם הטעם דלא ידח
כו' (אלומד „שלא לשמה ממש לשום איזו פני"י"
– כי בתניא שם כולל הכל. בסגנון אחר – נקט
הקצוות: מקצה ד„נידח“ (אחטא ואשוב), עד לומד
סתם שאפילו ק"נ לא נתלבשה בו; וכמה דרגות
בינתיים (וכדמוכח גם בהל' ת"ת שם ובקו"א),
ובכל הדרגות הנ"ל „לעולם יעסוק כו"י.75 ועוד דוגמאות: לאו שניתק לעשה,
שריפת נותר, שילוח הקן – לכמה מ"ד (חולין
קמא, א"ב ושי"ג).

76 כדעת ר"י – ר"ה יא, א. ובשמ"ר (פט"ו),

יא) סתם כמותו.

77 וגם הגאולה עצמה תלוי' בתשובה
(סנהדרין צז, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז
ה"ה), אלא שלדעת ר"י אם לא יעשו תשובה
מעצמם „הקב"ה מעמיד להן כו' ומחזירן למוטב“
(סנהדרין שם).

78 בא יב, כא.

79 מכילתא עה"פ.

80 ראה תוד"ה דכתיב – כריתות ט, א.

81 ובפרט לפי פסק הרמב"ם (ראה לעיל

הערה 6), שגם לדעת רבי יש בפסח שני
הענין דתשלומין ותיקון לראשון, שהרי ע"י
פטורים מכרת.

וזהו הטעם שפסח שני דוקא הוא יום אחד ואילו פסח ראשון הוא שבעה ימים, כי אע"פ שגם בפסח ראשון ישנו ענין התשובה, הרי זוהי תשובת הצדיקים, שהיא עדיין במדידה והגבלה – שכן אפילו „בכל מאדך“ של צדיק הוא בסדר והדרגה;⁸⁴ ועל-דרך מה שמצינו, שגם לאחר שתשובת ר' אלעזר בן דורדיא עוררה ש„בכה רבי“, ובכיה מורה על ענין שלמעלה מהגבלה,⁸⁵ לא נתקיים בו ענין „קונה עולמו בשעה אחת“, למעלה מהתחלקות;

דוקא פסח שני – תשובה על חטא, להפך ודוונת לזכיות [כפתגם הנ"ל דכ"ק מו"ח אדמו"ר: אפילו כשהיה זה „לכס“, היינו ברצונו, אעפ"כ אפשר לתקן] – מגעת במקום שלמעלה מהתחלקות, יום אחד; ועל-דרך מעלת ר' אלעזר בן דורדיא, שדוקא תשובתו – תשובה על חטא – פעלה שיהיה „קונה עולמו בשעה אחת“⁸⁶.

(משיחת ש"פ אהו"ק תשכ"ד)

(84) ראה שע"ת שם (נה, רע"ד ואילך).

(85) תו"א כו, א. ובכ"מ.

(86) להעיר משה"מ תקס"ב (ע' יג) במעלת

המס"נ דראב"ד על המס"נ דצדיקים, עיי"ש.

היתה הקרבת פסח ראשון, כי כאמור, פסח ראשון כולל גם את תשובת הצדיקים, וממילא נכלל בזה גם הענין ד„רגל (ועבודה) בפני עצמו“ שבפסח שני.

יג. אע"פ שגם בפסח ראשון – צדיקים – ישנה עבודת התשובה, מאחר שזוהי תשובת הצדיקים, אין בה מעלת התשובה דפסח שני, שעיקר ענינו הוא תשובה על חטא⁸¹ – „תקנתא ו„תשלומין“ [ואין זאת אלא שבהיות פסח שני כולל את כל אופני התשובה, ממילא נכללת בו גם תשובת הצדיקים].

ומעלה זו היא בשני ענינים: (א) הצמאון דבעל תשובה נובע דוקא מכך ש„עד הנה היתה נפשו בארץ ציה וצלמות היא הסטרא אחרא כו“⁸², ולפיכך צמאונו הוא „ביתר עז“ מאשר בצדיקים⁸², שאצלם אין זה שייך⁸³. (ב) תשובה על חטא מגעת עד למעלה מהשתלשלות, ולכן בכחה להפך ודוונת לזכיות (וכנ"ל ס"ו); משא"כ הצדיקים, אפילו כאשר יש בידם עבודת התשובה אין לה הכח להפוך ודוונת לזכיות.

125

(82) תניא פ"ז.

(83) ראה בארוכה שע"ת ח"ב חינוך פמ"ח.

